

A POLGÁRI PEREK ELHÚZÓDÁSA

A tanulmány a polgári peres eljárások időtartamának azonosítását és értékelését célozza. Ez a téma szorosan összefügg a Bencze Mátyás és Badó Attila által feldolgozott témával, amelyben „A magyar bírósági rendszer hatékonyságát és az ítélkezés színvonalát befolyásoló strukturális és személyi feltételek” című tanulmány született. A polgári perek idődimenziójával összefüggésben az elsőfokú polgári eljárások elhúzódásához vezető okok közül az eljárási szabályokban rejlőekre koncentrálok. A tanulmány megállapítja, hogy a polgári perek lassúsága és gyorsítása több körülménytől függ, amely így akkor válik összehasonlíthatóvá és mérhetővé, ha egyet ezek közül kiemelünk és a többinek a változatlanóságát feltételezzük (ceteris paribus). A polgári perek lassúságát és gyorsaságát anélkül nem lehet megítélni, hogy ne definiálnánk, hogy mit tekintünk változtathatónak a vizsgálatban. Eszerint a perek elhúzódása relatív tulajdonság, amelyet objektívvá az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogából kiolvasható öt éves maximum időtartam tesz. Azon túl egyértelműen elhúzódásról beszélhetünk, azon értéken belül azonban a lassúság relatív minőség, amelynek megítéléséhez rögzíteni kell, hogy mit tekintünk a vizsgálatnál módosíthatónak. A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a magyar igazságszolgáltatás az összehasonlított aggregált adatok szerint nem minősül lassúnak. Ugyanakkor jelentős eltérések figyelhetők meg az egyes bíróságok és egyes ügytípusok szerint. A problémák elsődlegesen a budapesti bíróságokon azonosíthatók, ahol jelentős számú öt évnél hosszabb eljárás van.

A tanulmány megvizsgálja a perrendtartásban található diszfunkciókat, és megállapítja, hogy amennyiben az új polgári perrendtartásban egyértelmű és konzevens részletszabályokon keresztül érvényesülne a perkoncentráció elve, és a bíróságnak meglennének azok az eljárási eszközei, hogy a pert mederben tartva a vitás anyagi jogi problémára tudjon koncentrálni, úgy valódi sikerek is elérhetők. Ehhez nem túl merev, de megfelelően szigorú és főként konzevens preklúziós szabályok és hozzá kapcsolódó gyakorlat, valamint a perelhúzást megakadályozni képes anyagi pervezetési eszközök bevezetésére, egyúttal a felesleges és ellentmondásos szabályok megszüntetésére van szükség. Ezzel párhuzamosan szükséges a feleknek a felelősségét növelni a polgári perben, különösen a per lényegére vonatkozó információknak a per korai szakaszában való ismertetését tekintve. Nem lehet egy polgári pert hatékonyan lefolytatni, ha a felek visszatartják a releváns információikat és azokat folyamatosan csöpögtethetik a bíróság számára. Az ugyanis előfeltétele a per hatékony lefolytatásának, hogy a bíróság már a per korai szakaszában tudja, hogy melyek a vitás kérdések és

azokat mivel kívánják a felek bizonyítani. Enélkül a per nem tervezhető. Harmadrésről szükséges a koncentrációt a tárgyalások kitűzésében és a bizonyítási eljárásokban is érvényesíteni. Nélkülözhetetlen, hogy a bíróságok a bizonyítási eljárásokat is koncentrálják, és több tárgyalási nap szükségessége esetén is egymáshoz közeli időpontokra tűzzék ki a tárgyalásokat. Ezzel az igazságszolgáltatási rendszer egésze, valamint az egyes bírókat illetően is erőforrásokat lehet megspórolni.

1. A PERELHÚZÓDÁS ÉS AZ OPTIMÁLIS PERTARTAM MEGHATÁROZÁSA

Mielőtt rátérnénk a kutatási téma¹ érdemének tárgyára, kísérletet teszünk a perelhúzóadás fogalmának meghatározására és az azzal összefüggő néhány kérdés tárgyalására. Álláspontunk szerint a *per akkor húzódik el, ha a jogvita az optimális időtartamnál tovább tart*. Ez a meghatározás természetesen veti fel a kérdést, hogy mit is jelent az optimális időtartam, amelyet álláspontunk szerint több szinten is lehet értelmezni annak fényében, hogy az igazságszolgáltatás működési keretei közül melyeket tekintjük változtathatónak és melyeket állandónak.²

A pertartam optimalitását először a bíróság magatartásának oldaláról, a *ceteris paribus* elve³ alapján lehet értelmezni. Ez a megközelítés abból indul ki, hogy az igazságszolgáltatásnak a fennálló környezetben kell működnie, amely mind a jogszabályok, mind a személyi és tárgyi erőforrásokat tekintve behatárolt. Ebben az értelemben a pertartam akkor optimális, ha a bíróság a jogszabály adta keretek között – ideértve a per céljának való megfelelést is –, a fennálló személyi és tárgyi erőforrások megfelelő allokációja mellett a lehető leggyorsabban fejezi be az eljárást. Eszerint az „optimális” alatt azt értjük, hogy a fennálló körülmények között legjobb. Ebben az értelmezésben különösen akkor beszélhetünk perelhúzóadásról, ha a bíróság nem használja ki megfelelően a polgári eljárásjog által biztosított pervezetési eszközöket, nem készíti elő megfelelően a tárgyalást, vagy – amennyiben arra lehetősége lenne – nem akadályozza meg a felek perelhúzását. Ebben az értelemben a pertartam optimális

¹ Jelen tanulmány jelentősen épít a szerző doktori értekezésének megállapításaira. A perelhúzóadás eljárásjogi okairól és azokkal kapcsolatos javaslatokról lásd bővebben CZOBOLY Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eljárásjogi eszközei* [PhD-értekezés] (Pécs: PTE ÁJK 2014) című doktori értekezését.

² Gáspárdy szerint: „a pereknek az idődimenziója felől történő minősítése alapvetően kétféle módon történhet, s ehhez képest a minősítésbe bevonandó értékmérők, ill. tárgyak is egymástól eltérően alakulnak. A pertartam mint relatív jogilag meghatározott időtartomány mindenekelőtt választ adhat arra a kérdésre, hogy a perjogi szabályozásnak az időtényezőre vonatkozó normái milyen mértékben hatályosulnak a valóságban. Ennek a szemléletmódnak a sajátossága tehát az, hogy végső soron faktumokat vet egybe a normákkal, s azok kongruenciáját, ill. inkongruenciáját fejezi ki az értékelés eredménye a jogi 'Sollen'-hez való viszonyukban. Az egyik esetben arról van szó, hogy az értékelés a hatályos perjog alapján és valóságos perek figyelembevételével történik. A másik esetben a jövőre nézve kívánatos perjogi szabályozást mint máris létezőt gondoljuk el, s az ahhoz való igazodás pertartamrövidítő hatásából – ha egyéb megfontolás nem merül fel ellenjavallatként – igazoljuk a javasolt normatív változtatás helyességét.” GÁSPÁRDY László: *A polgári per idődimenziója* (Budapest: Akadémiai Kiadó 1998) 36.

³ A *ceteris paribus* elvét elsősorban a közgazdaságtan alkalmazza, jelentése: *minden* egyéb változatlan-sága mellett.

lesz már akkor is, ha ugyan a per évekig tart, de a bíróság rossz eljárásjogi szabályok miatt nem tud gyorsabban döntést hozni. Ugyanígy az adott ügyben optimális lehet a pertartam – a többéves hossza ellenére – ha az egyébként a bíróság extrém leterheltségére vezethető vissza. Ilyenkor perelhúzódról csak akkor beszélhetünk, ha a bíróságnak bár meglennének az ahhoz szükséges eszközei, hogy hamarabb befejezze a jogvitát, ezekkel mégsem él és így hagyja elhúzódni azt.

Ezen az értelmezési szinten azonban dolgozatunk szempontjából túl kell lépnünk és az eljárásjogi szabályokat változtathatónak kell tekintenünk. Ilyenkor persze szükségképpen megváltozik az optimális pertartam jelenése is, hiszen míg korábban a rossz eljárásjogi szabályok miatti hosszú pertartamot optimálisnak tartottuk, ha a bíróságnak nem volt lehetősége annál gyorsabban befejezni az eljárást. Ezen az értelmezési szinten azonban ezt már nem tekinthetjük optimálisnak, hiszen az eljárási szabályok megváltoztatásával a pertartam javíthatóvá válik. Ilyenkor optimálisnak csak azt tekinthetjük, amely a „legjobb” eljárásjogi szabályok alkalmazásával elérhetővé válik. Ebben a kontextusban a meglévő eljárásjogi szabályokat adott esetben meg kell kérdőjeleznünk és helyettük jobban működőeket kell keresnünk.

Amennyiben további tényezőket – különösen a bírák létszámát és képzettségét – is megváltoztatunk, úgy szükségképpen tovább módosul a pertartam optimalitásának a megítélése is. Ilyenkor már nem tekinthetjük optimálisnak a pertartamot és perelhúzódról beszélhetünk, ha bár az „elméletileg legjobb” eljárásjogi szabályok állnak a bíróság rendelkezésére, de azok létszámhiány miatt nem tudják a jogvitákat olyan gyorsan befejezni, mintha a szükségletek jobb kielégítéséhez szükséges mennyiségű bíró dolgozna. Ahogyan láthatjuk, az eljárás gyors befejezésének a feltételei között minél többet tekintünk megváltoztathatónak, úgy változik a pertartam optimalitásának a kérdése is, és ennek következtében a perelhúzódról értelmezése is. Ezért álláspontunk szerint fontos, hogy a dolgozatunk kereteire megjelöljük azt, hogy az optimális pertartamnak és ennek eredményeként a perelhúzódról melyik értelmezési szintjét vesszük alapul. Ennek hiányában ugyanis azokon mindenki mást érthet, attól függően, hogy mit tekint megváltoztathatónak vagy éppen állandónak.

Mivel a dolgozatunkban a polgári eljárásjogi szabályokról kívánunk szót ejteni, így vizsgálódásunkban kizárólag azt tekintjük megváltoztathatónak. Ezen túl a bíróságok anyagi és emberi erőforrásokkal való ellátottságát nem vizsgáljuk. Ezt illetően pedig optimális pertartamról akkor beszélünk, ha az elméletileg „legjobb” eljárásjogi szabályokat a bíróságok a legteljesebben kihasználják. *Perelhúzódról* pedig akkor, ha vagy nem a „legjobb” megoldások vannak hatályban, vagy bár a meglévőkön a szabályozás szintjén nem lehetne javítani, de azokat a bíróságok mégsem alkalmazzák megfelelően.

2. AZ ÉSSZERŰ ÉS AZ OPTIMÁLIS PERTARTAM VISZONYA

A perelhúzódról értelmezésnek egy másik megközelítését az EJEE 6. cikke szerinti „ésszerű pertartam” követelményének vizsgálata kínálja. Ez olyan követelményt állít fel, amelyet az egyezményben részes államoknak akár a fennálló jogszabályok módosításával, vagy a személyi és tárgyi feltételek javításával is biztosítaniuk kell. Az opti-

mális pertartam meghatározásához ez álláspontunk szerint negatív oldalról segít hozzá, ugyanis ami nem minősíthető ésszerűnek az Emberi Jogok Európai Bíróságának értelmezése alapján, az semmilyen körülmények között sem tekinthető optimálisnak és így elhúzódásról van szó. Ebben az értelemben tehát az ésszerű pertartamon – mint tágabb halmazon – belül lehet csak értelmezni az optimális pertartamot.

Az 1950. november 4-én, Rómában elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikk 1. pontja alapján „mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja”. A pertartam ésszerűségének szempontjait a strasbourgi testület a *Neumeister*-ügyben⁴ alakította ki, aszerint, hogy annak megítélésénél a jogvita bonyolultságát, a felek és a releváns hatóságok magatartását kell figyelembe venni. Ezt a szempontrendszer az EJEB a *König*-ügyben⁵ azzal egészítette ki, hogy az előbb említett szempontok mellett azt is figyelembe vette, hogy a fél szempontjából mi a jogvita tétje.⁶ Eszerint minden ügyet önállóan, a sajátosságainak fényében kell megítélni, amelyhez az EJEB próbálja is tartani magát, ugyanakkor a CEPEJ 2006-os jelentése szerint mégis megfigyelhetők olyan tendenciák a bírósági gyakorlatban, amelyekből a testület várható döntésére következtetni lehet. A jelentés arra mutat rá, hogy a legtöbb esetben az átlagos ügyeknél a két év ésszerűnek minősül. Amennyiben az eljárás két évnél hosszabb ideig tart, úgy az EJEB közelebről megvizsgálja, hogy a nemzeti hatóságok kellő gondossággal jártak-e el. A prioritást élvező ügyekben az EJEB eltérhet ettől és akár a két évnél rövidebb ügyekben is megállapíthatja az egyezmény megsértését. Bonyolult ügyekben a megengedett időtartam az előzőeknél hosszabb is lehet, azonban a testület csak ritkán fogadja el, hogy az eljárás öt évnél és szinte sohasem, hogy nyolc évnél tovább tartson.⁷

3. AZ ELSŐFOKÚ POLGÁRI PERES ÜGYEK IDŐDIMENZIÓJA ÉS A PERELHÚZÓDÁS TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE

A perelhúzóds értelmezésénél a továbbiakban arra kell rámutatnunk, hogy egyrészt a peres felek, különösképpen a felperes, másrészt pedig a társadalom gyakran a statisztikai adatok által festett képnél lényegesen rosszabbnak értékeli az igazságszolgáltatás működését és a perek tartamát. Ennek kapcsán egyrészt arra kívánunk rámutatni, hogy mi állhat ennek a helyzetnek a hátterében, másrészt pedig arra, hogy a statisztikai adatok ezek közül mit támasztanak alá.

Egyrészt megfigyelhető, hogy a peres felek a saját jogvitájuk tartamát gyakran hosszabbnak élik meg, mint azt egy független harmadik szemlélő. Ezt tekintve per-

⁴ *Neumeister v. Austria*, Judgment of 27 June 1968, App. no 1936/63 (A/8), [1968] ECHR 1, IHRL 2 (ECHR 1968).

⁵ *König v. Germany*, Judgment of 28 June 1978, App. no 6232/73, ECtHR, 28 June 1978.

⁶ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): *Length of Court Proceedings in the Member States of the Council of Europe Based on the Case-law of the European Court of Human Rights* (Strasbourg: CEPEJ 2006) 15, 10.

⁷ CEPEJ (6. lj.) 3.

szé különbséget kell tenni azok között, akik a rövid, és akik a hosszabb pertartamban érdekeltek. Ezzel kapcsolatosan Rechberger által tett megállapításokra utalunk, aki szerint „a felperesnek mindig túl lassú lesz egy per, hiszen éppen azért perel, mert a követelését határidőre nem teljesítették”.⁸ Másrészt a társadalom oldaláról is megjelenik a perek gyors lefolytatásával kapcsolatos kíváncsiság és egyúttal kritika is. Ezzel kapcsolatban Oberhammer állapítja meg, hogy „a perelhúzóadás miatti elégedetlenség univerzálisan jelen van, szinte függetlenül az aktuális helyzettől”.⁹ Ez alapvetően azzal magyarázható, hogy az érdeklődés középpontjába sosem azok az eljárások kerülnek, amelyek – még ha a számuk sokkal nagyobb is – gyorsan véget érnek, hanem éppen azok, amelyek kirívóan hosszú ideig tartanak. Ezek az ügyek olyan módon hatnak a bíróságok megítélésére, mint a nagy társadalmi felháborodást keltett bűncselekmények a rendőrségére. Azonban nézzük meg, hogy a nemzetközi összehasonlítások és a hazai statisztikai adatok milyen képet festenek elénk.

Szabó utal rá, hogy

Gáspárdy professzor 1984-ben azt a megállapítást tette, hogy a magyar polgári per, nemzetközi összehasonlításban nem hosszabb, mint az európai átlag. Azzal a megjegyzéssel, hogy ebben benne van a hazai perállomány java részének egyszerűsége, alacsony perértéke, az egyfokú rendes perorvoslati rendszer és a bírói kar hagyományosan magas terhelhetősége.¹⁰

A polgári eljárások hosszának nemzetközi összehasonlítására ma a CEPEJ,¹¹ valamint a Világbank¹² által készített listák szolgálhatnak, amelyek a pertartam alapján összemérik a különböző országok igazságszolgáltatásainak a teljesítményét.

Az alábbiakban ismertetjük a dolgozatban vizsgált országoknak a 2010-es évre a CEPEJ-jelentésben szereplő adatait, amelyek az elsőfokú polgári peres ügyek befejezésének idejét jelölik (lásd 1. számú melléklet): 1) Ausztria (129 nap); 2) Magyarország (160 nap); 3) Lengyelország (180 nap); 4) Németország (184 nap); 5) Franciaország (279 nap); 6) Szlovénia (431 nap); 7) Horvátország (462 nap).

Ezután pedig a Világbank *Doing Business 2014*-es kiadványában szereplő adatait soroljuk fel (lásd 2. számú melléklet), amelyek azt mutatják be, hogy mennyi időn belül lehet egy szerződéses követelést adott országban érvényesíteni: 1) Japán (360 nap); 2) Németország (394 nap); 3) Magyarország (395 nap); 4) Ausztria (397 nap);

⁸ Walter H. RECHBERGER – Thomas KLICKA: „Österreich und Deutschland” in Petr BOHATA [et al.] (szerk.): *Beschleunigung des zivilgerichtlichen Verfahrens in Mittel- und Osteuropa* (Wien: Neuer Wissenschaftlicher Verlag 2004) 24.

⁹ Paul OBERHAMMER – Tanja DOMEJ: „Improving the Efficiency of Civil Justice: Some Remarks from an Austrian Perspective” in C. H. van RHEE – Alan UZELAC (szerk.): *Civil Justice between Efficiency and Quality. From Ius Commune to the CEPEJ* (Antwerp: Intersentia 2008) 61.

¹⁰ Szabó Imre: „A hatékonyság: megvalósítható cél vagy eljárási elv?” in HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére* (Budapest: HVG-ORAC 2007) 363.

¹¹ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): *European Judicial Systems, Efficiency and Quality of Justice* [CEPEJ Studies No. 18.] (Strasbourg: Council of Europe Publishing 2012) 185.

¹² World Bank: *Doing Business* jelentései évről évre megjelennek, www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014.

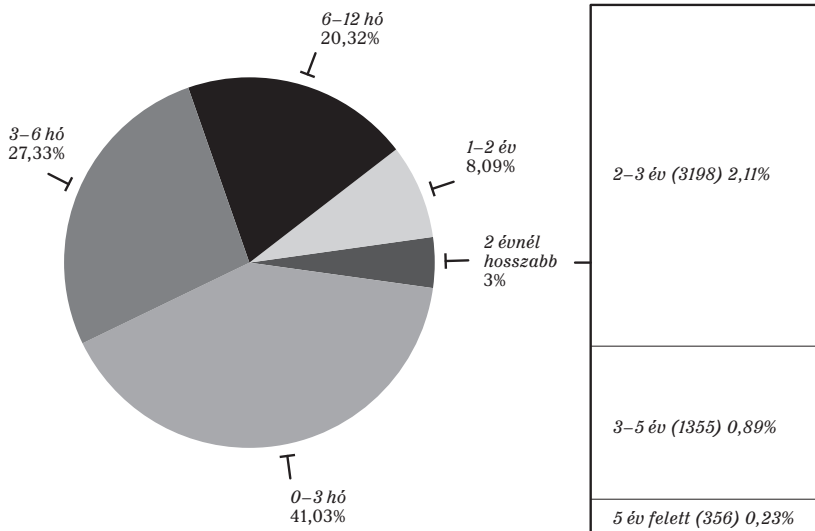
5) Egyesült Királyság (437 nap); 6) Horvátország (572 nap); 7) Lengyelország (685 nap); 8) Szlovénia (1270 nap).

A fenti adatokból és az ezek alapján kialakított sorrendekből láthatjuk, hogy Magyarországon sem tartanak tovább a polgári perek, mint más európai államokban, így Németországban, vagy Ausztriában. A posztszocialista országokat tekintve pedig az eredmény kimagaslónak tekinthető.

Ahogy láthatjuk, elméletileg összehasonlíthatók a különböző országok igazságszolgáltatási adatai és ezek alapján felállíthatók sorrendek azok között. Ugyanakkor rá kell mutatnunk a fenti adatok összehasonlíthatóságát és megbízhatóságát illető fennálló kétségeinkre. Egyrésztől ugyanis felvetődik a kérdés, hogy mennyiben képes egyetlen számadat visszaadni azt, hogy milyen gyorsan folytathatók le a polgári peres eljárások egy országban? Másrésztől az adatok megbízhatóságát tekintve is felmerülnek a kétségek, főként, ha azt vesszük alapul, hogy a Világbank *Doing Business* sorozatában a Magyarországra vonatkozó adatok öt éve egyáltalán nem változtak, és ugyanez állapítható meg a többi országot tekintve is. Persze radikális változásokra nem számíthatunk, azonban amennyiben éveken keresztül teljesen ugyanaz az adat kerül elő, akkor felmerül a kétség, hogy azok mennyiben megbízhatóak. A CEPEJ-jelentés pedig az államok önbevallásán alapul, amelyben legalábbis a kutatót kételkedésre ösztönzi, hogy a lista élén Oroszország, Azerbajdzsán, Ukrajna állnak, míg a rövid eljárási időtartamáról és magas színvonalú polgári igazságszolgáltatásáról híres Ausztria, vagy Németország a listában hátrébb helyezkednek el.

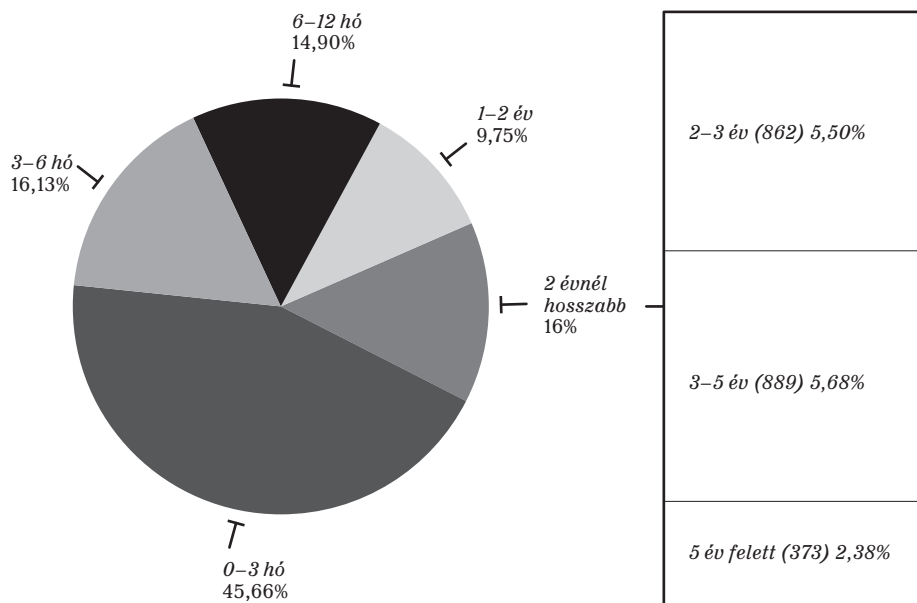
Ezt követően nézzük meg, hogy az Országos Bírósági Hivatal által készített statisztikai évkönyvek adatai (adatokat összegyűjtve lásd 3–5. melléklet) alapján miként lehet a magyar igazságszolgáltatás helyzetét megítélni.

1. ábra. 2014-ben a járásbíróságokon befejezett polgári ügyek

Ahogy az 1. ábrán is láthatjuk, 2014-ben a járásbíróóságok előtt befejezett polgári ügyek túlnyomó többségét, 68,36%-át a bíróságok hat hónapon belül, míg az összes ügynek 88,67%-át egy éven belül befejezték. Az EJEB gyakorlatából kiolvasott két-éves határértéken belül pedig a jogvitáknak 96,76%-át sikerült a bíróságoknak elbírálni.¹³ Ugyanakkor, ha a fennmaradó 3%-os értéket közelebbről megvizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy viszonylag nagy azoknak az ügyeknek a száma, amelyeket a bíróság nem tudott két éven belül elbírálni. Ebből pedig különösen azok az ügyek fontosak, amelyeket a bíróság öt év alatt sem tudott befejezni. Amennyiben hozzátesszük, hogy ezek csak első fokú döntések, amelyekkel szemben jogorvoslatnak is helye van. Nem is beszélve azokról az ügyekről, amelyek azt követően hatályon kívül helyezés miatt még egyszer elbírálásra kerülnek első fokon.

2. ábra. 2014-ben a törvényszékeken befejezett elsőfokú polgári ügyek

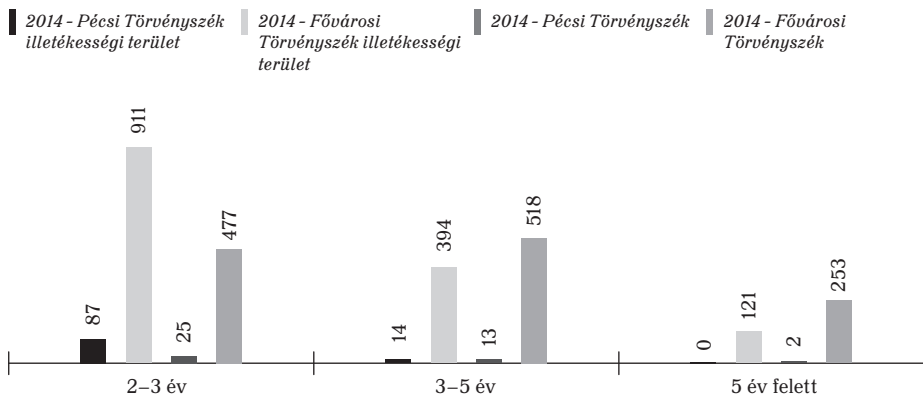
A helyzet egészen másképpen fest a törvényszék előtti ügyekben. Bár a bíróságok itt is az ügyek többségét (68,36%) hat hónapon belül befejezik, és az összes ügynek 76,69%-át egy év alatt lezárják. Mégis az elbírált ügyek 13,56%-ában az eljárás két évnél is tovább tartott.

A 3. ábrán azt láthatjuk, hogy 2014-ben milyen eltérések mutatkoznak a fővárosi és egy kiválasztott vidéki bíróság között a két évnél hosszabb polgári pereket illetően. Ez alapján jól látható, hogy az eltérés szignifikáns. Ugyanakkor azt is meg kell ezzel kap-

¹³ Ezt azzal kell kiegészítenünk, hogy az EJEB gyakorlatában a 2 év az eljárás teljes pertartamára vonatkozik, beleértve már a jogorvoslatokat is. Ezekben az esetekben pedig kizárólag az elsőfokú eljárás került csak befejezésre.

csalatosan jegyeznünk, hogy a Fővárosi Bíróság illetékességi területén működő járásbíróóságok kilencszer több ügyet bíráltak el 2014-ben, mint a Pécsi Törvényszék illetékességi területén működők. A Fővárosi Bíróságnak pedig tizenegyszer több befejezett polgári ügye volt 2014-ben, mint a Pécsi Törvényszéknek. Ugyanakkor elmondható, hogy a Budapesten működő bíróságok esetében arányaiban is sokkal több a három éven túl tartó eljárás, mint a vidéki bíróságoknál. Míg a Fővárosi Törvényszéken az ügyek száma csak tizenegyszer haladja meg a Pécsi Törvényszék adatait, a három-öt év közötti akták esetében közel 40-szer, az öt évnél hosszabb tartamú ügyeknél pedig 127-szer. Járásbíróóságok esetében sem alakul másképpen a kép, míg Budapesten a járásbíróóságoknál az ügyek száma kilencszeres, a három-öt év közötti ügyeké azonban 28-szoros, az öt évnél hosszabb ügyeké pedig 121-szeres.

3. ábra. 2 évnél hosszabb befejezett polgári perek 2014-ben

A fenti statisztikákból azt a következtetést lehet levonni, hogy a polgári bíróságok az elsőfokú polgári ügyek jelentős részében kielégítő pertartamot képesek biztosítani, ugyanakkor viszonylag magas – különösen a budapesti bíróságokon – azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben a bíróságok több év alatt sem tudták első fokon lezárni az eljárást. Feltéve, hogy ezeknek az ügyeknek egy részében még perorvoslatra is sor kerül, úgy rendkívül lesújtó kép tárul elénk. Bár mondhatnánk, hogy ez az ügyeknek csak egy kis százalékát érinti, mégis 2014-ben a járásbíróóságok előtt indult ügyekben összesen 356 jogvita, a törvényszék előtt indult ügyekben pedig 3 373 jogvita tartott első fokon öt évnél tovább. Ez álláspontunk szerint nagyon magas szám, még ha az összes ügyre vetítve kis százalékot is tesz ki. Különösen az Emberi Jogok Európai Bíróságának következetes joggyakorlata fényében tekinthető ez lesújtó eredménynek.

4. A „TÚL GYORS” ELJÁRÁS

A perelhúzódással kapcsolatosan végül szót kell ejteni a „túl gyors” eljárás kérdéséről, amelyet szoktak a német nyelvterületen az ún. *Fixigkeit vor Richtigkeit* jelenségének is nevezni.¹⁴ Ez azt az esetkört öleli fel, ha az eljárás gyorsítása már a döntés alaposságának a rovására megy. Rechberger szerint: „ha túlzásba viszik a koncentrációt, akkor félő, hogy a tényállás hiányos lesz”.¹⁵ Ebben az értelemben tehát az eljárás nemcsak elhúzódhat, hanem éppen ellenkezőleg, túl gyors is lehet.

Ez a probléma egyik oldalról az ún. preklúziós szabályok esetében fordulhat elő, amelyeknél a bíróság a felek elkésettén előterjesztett támadási és védekezési eszközeit, így különösen a tényelőadásait és bizonyítási indítványait elutasíthatja, és azok figyelembevétel nélkül hozhat döntést. Ilyenkor jól láthatjuk, hogy a törvényhozó arra szólítja fel a bíróságot, hogy a perelhúzóadás megakadályozása érdekében mondjon le az igazság kiderítéséről. Habscheid a kérdést az igazságszolgáltatás oldaláról közelíti meg, és ennek kapcsán megállapítja, hogy

[az] eljárás gyorsasága és a teljes igazság feltárása gyakran egyidejűleg nem vihető keresztül. Ha olyan ítéletet akarunk, amely teljesen megfelel a jogszabályoknak és az irányadó tényállásnak, akkor le kell mondani az eljárás koncentrálására irányuló leg-hatékonyabb eszközről, sőt magáról az eljárás koncentrációjáról. Ezzel szemben, ha a bírósági eljárás tényleges lerövidítését tűzzük ki célul, abban az esetben le kell mondani a teljes igazság feltárására irányuló követelmény feltétel nélküli megvalósításáról. Más megoldás, valamiféle közbenső megoldás nincs.¹⁶

Habscheid az ítélet alaposságának és a per gyorsaságának az összeütközését látja ebben a jogintézményben, amelyben jogalkotói választásra kerül sor. Gadó ezzel szemben a problémát a felek visszaélésének az oldaláról közelíti meg, és a magyar polgári perrendtartás megoldásával kapcsolatosan a következőket emeli ki:

[az] elsőfokú bíróság előtt bizonyítékai előterjesztésével rosszhiszeműen késlekedő fél – a Pp. hatályos előírásai szerint is – elveszíti jogát arra, hogy anyagi jogi igazságát érvényesíthesse. Az eljárási igazság sértetlen marad, mivel a törvény a felek perbeli egyenlőségét épp a jogvesztés diszkriminációmentes kilátásba helyezésével és a szabály következetes alkalmazásával biztosította.¹⁷

¹⁴ „Ez a szemlélet elvi vagy konkrét összeütközést lát a gyorsaság és az alaposság követelménye között.” GÁSPÁRDY (2. lj.) 64.

¹⁵ Walter H. RECHBERGER: „Economy and Efficiency of Civil Procedure versus Litigation Culture – An Austrian Perspective” in Vytautas NEKROŠIU (szerk.): *Recent Trends in Economy and Efficiency of Civil Procedure. Materials of International Conference 9-10 of May 2013* (Vilnius: Vilnius University Press 2013) 233.

¹⁶ Walther J. HABSCHIED: „A polgári per koncentrálását célzó újabb irányzatok az NSzK-ban, Olaszországban, Franciaországban és Svájcban” [ford. SCHELNITZ György] *Jogtudományi Közlöny* 1971/1. 29.

¹⁷ GADÓ Gábor: „Az eljárási igazságosság a polgári perben” *Magyar Jog* 2000. 26.

Ebben a megközelítésben tehát nem a célok konfliktusa, hanem az egyén anyagi igazság megszerzésére való joga hangsúlyozódik ki. Ebben a megközelítésben tehát nem az állammak, hanem a félnek van választása.

Ugyancsak a döntés alaposságával függ össze, ha az eljárásjog lehetőséget ad a bíróságnak, hogy pergazdaságossági szempontokat figyelembe véve azért utasítson vissza bizonyítási indítványokat, mert azokat belátható időn belül nem lehet elvégezni. Az állam ilyenkor is a perökönómiai szempontoknak biztosít elsőbbséget a döntés alaposságával és az anyagi igazság biztos kideríthetőségével szemben.

A másik oldalról felmerül ezt illetően az eljárási szabályok fellazításának a kérdése is. Ilyenkor a jogalkotó nagyobb eljárási szabadságot biztosít a bírónak, hogy az kisebb költséggel és gyorsabban el tudja bírálni az ügyet. Bizonyos esetekben a jogalkotó a bíróságra bízta, hogy egyáltalán tart-e tárgyalást.

A pergyorsítás és a döntések alaposságának¹⁸ a kérdése gyakran összeütközésbe kerülhet, amelyre a jogalkotónak figyelmet kell fordítani, hiszen ilyenkor tudatos értékválasztásra van szükség a részéről. Ilyenkor az egyik értéket a másik élébe kell helyezni és ezáltal – bizonyos mértékig – vagy a pergyorsításról, vagy a döntés alaposságának a bizonyosságáról le kell mondania.¹⁹ Ez álláspontunk szerint jogalkotói értékválasztás kérdése, amelyben – az alkotmányos és nemzetközi kötelezettségei keretein belül – szabadsága van.²⁰ Ezzel kapcsolatosan osztjuk Habscheid véleményét, miszerint – azokban az esetekben ahol ez a konfliktus valójában fennáll – valamiféle köztes út nem létezik, ezért pedig a jogalkotó részéről tudatos döntésre van szükség, azt illetően, hogy melyik célt kívánja biztosítani.

Ugyanakkor azt is ki kell hangsúlyozni, hogy a perelhúzóadás megakadályozására szolgáló eszközök túlnyomó többségben nem eredményeznek valódi konfliktust a két fenti cél között. Ezzel kapcsolatosan utalni kell Jelinek megállapítására, aki arra mutat rá, hogy nem minden eljárásgyorsító eszköz hat hátrányosan a döntés alaposságára. Ahogyan ő fogalmazott: „eddig senki sem bizonyította még, hogy a tárgyalások elhagyása vagy a feleknek a határidők feletti rendelkezése a döntések helyességét mozdítanak elő.”²¹ Adott esetben pedig bizonyos eljárásjogi eszközök még javíthatják is a döntés alaposságát, miközben az eljárás tartamát is csökkentik, ahogyan ez különösen az aktív bírói pervezetésnél is megfigyelhető.²² Ezért fontos annak a felismeré-

¹⁸ „Logikailag helyesnek látszó tétel, ha alaposnak azt a percelekményt tekintjük, amely nem felszínes.” GÁSPÁRDY (2. lj.) 65.

¹⁹ Hangsúlyozandó azonban, hogy az ítélet ilyen esetben is lehet alapos, hiszen a preklúziós szabályok esetében is megállapítható, hogyha a fél nem késlekedik a tényelődásaival és a bizonyítási indítványaival, akkor a bíróság azokra tekintettel fogja a döntését meghozni. Ilyenkor tehát a jogalkotó csak arról mond le, hogy biztosan a helyes tényállás alapján születnek-e az ítéletek.

²⁰ „Ennek a felfogásnak [amely összeütközést lát a pergyorsítás és az alaposság között] a hívei szükségképpen jutnak el oda, hogy – mindenekelőtt legiszlatórius nézőpontból – a szóban forgó ellentét pár 'harcában' az értékesebbnek tartott követelmény primátusának a kérdését is felvessék.” GÁSPÁRDY (2. lj.) 64.

²¹ Wolfgang JELINEK: „Einflüsse des österreichischen Zivilprozessrechts auf andere Rechtsordnungen” in Walther J. HABSCHIED (szerk.): *Das deutsche Zivilprozessrecht und seine Ausstrahlung auf andere Rechtsordnungen* (Bielefeld: Gieseck-Verlag 1991) 47.

²² Oberhammer szerint az aktív bírói pervezetést eleinte az anyagi igazság kiderítésének a kívánalma indokolta. Ahhoz azonban, hogy ilyen sikeres lett az „aktív bíró”, nem ez vezetett, hanem az, hogy kiderült, az aktív bírói közreműködés eredményeként a perek hatékonyabban folytathatók le. OBERHAMMER–DOMEJ (9. lj.) 66.

se, hogy mely esetekben van valódi összeütközés a pergyorsítás és a döntés alaposága között.

5. AZ ELSŐFOKÚ POLGÁRI PERES ELJÁRÁSOK ÉRTÉKELÉSE A PERELHÚZÓDÁS SZEMPONTJÁBÓL

A polgári perek elhúzódásának kérdése több mint két évszázada örökzöld témája a jogtudománynak. Bár a pertartam nominálisan folyamatosan csökken, a társadalmi elégedetlenség azóta sem szűnik. Az elhúzódás elleni küzdelemben pedig az eljárásjog módosításának központi szerep jutott, amely mögött nem utolsósorban az húzódik meg, hogy a jogszabály módosítása politikailag gyors sikerekkel és viszonylag kevés költségvetési forrásigénnyel jelentkezik. Ugyanakkor gyakran túlbecsülik az eljárásjog módosításától várható hatásokat, a pozitív változás elmaradása esetén pedig ismételt a szabályok változtatása kerül elő. A folyamatos „toldozás-foltozás” hatására azonban a törvény végül teljesen elveszti belső koherenciáját és végül a helytelen módosítások kontraproduktivakká válnak. Ezért fontosnak tartjuk egyrésztől azonosítani a perelhúzódnak az elsőfokú eljárásban megjelenő olyan okait, amelyek eljárási eszközökkel kezelhetők. Ezt követően pedig megkíséreljük leírni azokat az elveket és konkrét intézményeket, amelyek a perelhúzódnak megnevezett okaival szemben a magyar polgári eljárásjogban hasznosíthatók.

A perek elhúzódásának eljárásjogi okaiként általánosságban *a koncentráció hiányát, az egységes és merev eljárási kereteket, az anyagi igazság hajszolását és a felek perelhúzását azonosíthatjuk.*²³ Az eljárásjogban megjelenő problémák jellemzően a peres felek oldalán jelentenek lehetőséget a perek elhúzására, másrésztől pedig a bíróságokat akadályozzák meg abban, hogy hatékonyan eljárjanak. Ilyenkor az eljárásnak a belső hibái vezetnek a perelhúzódnakhoz. Ahogyan erre tettünk már utalást, a jogalkotók szeretik ebben azonosítani a perek elhúzódnak okát és a perrendtartás szabályait időről időre javíthatni. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a perelhúzódnak megakadályozásában az eljárási eszközöknek korlátozott hatásuk van csak, önmagában azok módosításával nem oldhatók meg az igazságszolgáltatás problémái.²⁴

A továbbiakban a magyar polgári eljárásjogban a hibáira koncentrálunk és azokkal kapcsolatos megoldási javaslatot próbálunk megfogalmazni. A magyar polgári perrendtartás egyik jelentős hibája, hogy *hiányzik a szabályozás egysége és koncepciója.* Gyakran nem a konkrét eljárási eszközökben, hanem a perrendtartásnak a többi szabállyal való összhangja hiányában található meg a probléma. Ilyenkor az intézmény „lóg a levegőben”, mert nincs egy olyan koncepció, amelyikbe az beleillene. Példaként említve, bár a törvény lehetővé teszi a bíróságnak, hogy az első tárgyalást megelőzően határidőt tűzzön az alperesnek arra, hogy a védekezése alapjául

²³ Bővebben lásd CZOBOLY (1. lj.).

²⁴ „Végeredményben azt mondhatjuk, hogy a polgári perek befejezésének mutatóit önmagában a perjogi szabályok változtatásával jelentősen megjavítani nem lehet.” SZABÓ Imre: „Perhatékonyság és a perceseletek időszerepének elve” in VARGA István (szerk.): *Codificatio processualis civilis. Studia in Honorem Németh János* (Budapest: ELTE Eötvös 2013) 376.

szolgáló tényeket és bizonyítékokat előterjessze, annak megítélése nem egyértelmű, hogy az alperes nyilatkozatának elmaradásához milyen joghátrányok fűződhetnek. Ahogyan láthatjuk, ebben az esetben sem az önálló szabályokkal, hanem azok rendszerével van a probléma. Álláspontunk szerint *hiányzik az egyértelmű koncepció és világos szabályozás*, amely alapján egy elsőfokú bíróság magabiztosan alkalmazhatná – a jelenleg hatályos Pp.-ben is megtalálható – preklúziós szabályokat az elsőfokú tárgyalást megelőzően is, anélkül, hogy attól kellene tartania, hogy utóbb a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezi a döntését. Gadó a bíró pervezetési jogosítványival kapcsolatosan állapítja meg, hogy a „bíró számára biztosított pervezetési szabadság egyértelmű törvényi iránymutatás nélkül azonban az esetek többségében hatástalan marad”.²⁵ Amíg ez a bizonytalanság a preklúziós szabályok körül fennmarad, nem várható, hogy az elsőfokú bíróságok a gyakorlatban alkalmazzák azt.

A problémák másik forrása a „*gyorsító intézmények*” *funkciójának félreértése és a szabályok helytelen alkalmazása*. A perindítást megelőző kötelező egyeztetésnek is meglennének a maga funkciói, amelyek közül azonban a hatályos magyar megoldás sikere kétséges. A jelenlegi szabályozásnak nemhogy értelme nincs, de még felesleges költségeket is okoz a feleknek. Ennek teljes újragondolása lenne álláspontunk szerint szükséges. Ugyanez jellemző a kiemelt jelentőségű perekre is, amely valójában nem nyújt több vagy jobb eljárásjogi eszközt a bíróságok számára, csak egy utasítást, hogy ezeket a jogvitákat „gyorsan” kell megoldani. Ehhez azonban nem szükséges új különleges eljárást alkotni. Amennyiben viszont a jogalkotónak ténylegesen szándékában áll ezeket az eljárásokat gyorsítani, akkor a jogvita sajátosságaihoz kell az eljárást igazítani, nem pedig a kényszeredett gyorsítás elvárásához. Az ugyanis gyakran épp ellentétes hatást vált ki. Ezt láthatjuk a kiemelt jelentőségű pereknél is. Bár a pergyorsítás érdekében a bíróságnak koncentrált tárgyalást kellene tartania. Ehhez arra lenne szükség, hogy a bíróság akkor tudja azt megtartani, amikor a jogvita megérett arra. Ezzel szemben a kiemelt jelentőségű perekben a jogalkotó kötelezően előírja a bíróságnak, hogy kéthavonta tartson tárgyalást, függetlenül attól, hogy van-e annak értelme vagy sem.

A harmadik esetkörben a meglévő *szabályok kiegészítése, illetve újrakodifikálása lenne indokolt*. Elsősorban ebbe a körbe soroljuk a tárgyalás előkészítésének a szabályozását. Bár a jelenlegi szabályok innovatív alkalmazásával jelentős eredmények érhetők el, mégis a külföldi tapasztalatok annak újraszabályozását támasztják alá. Véleményünk szerint alapvetően a tárgyalás kitűzésének időpontjában, valamint az addig megtehető intézkedésekkel kapcsolatosan kellene módosítani a hatályos szabályokon ahhoz, hogy a bíróságnak nagyobb mozgástere legyen az ügy szükségleteire szabni a konkrét eljárást. Egyrészt álláspontunk szerint a tárgyalást úgy kellene kitűzni és a tárgyalás előkészítését elvégezni, hogy az alperes ellenkérelmét a bíróság már ismerje. A felperes keresetéből ugyanis a bíróság még nem tudja eldönteni, hogy melyek a jogvita vitás pontjai, amennyiben ezeket csak az első tárgyaláson ismeri meg, úgy a per szükségszerűen elhúzódik. Ennek érdekében teszi lehetővé a hatályos Pp., hogy a bíróság határidő tűzésével felhívja az alperest a védekezésének

²⁵ GADÓ (17. lj.) 27.

alapjául szolgáló tények és bizonyítékok előterjesztésére. Erre azonban a törvény egyrészről csak lehetőséget ad a bíróságnak, másrészről – ahogyan erre a korábbiakban utaltunk – ehhez nem fűződnek olyan jogkövetkezmények, amelyek ennek hatékonyságát garantálnák. Álláspontunk szerint szükséges lenne, hogy a keresetlevél beérkezése után a bíróság az alperest minden esetben nyilatkozattételre szólítsa fel, amelyben arról kell tájékoztatnia a bíróságot, hogy kíván-e védekezni. Amennyiben nem, úgy már ekkor indokolt lenne a bírósági meghagyás kibocsátása, amennyiben pedig úgy nyilatkozik, hogy védekezni kíván, akkor meghatározott időn belül elő kelljen terjesztenie a védekezését. Ehhez a felhíváshoz preklúziós hatást kell fűzni, amely biztosítja, hogy a felek pertaktikai okokból nem tartják vissza az információkat. Bár nem kizárt a Pp. olyan értelmezése sem, amely kiterjeszti a meglévő preklúziós szabályok alkalmazását erre az esetre is, mégis annak világos és egyértelmű szabályozása lenne indokolt. Ilyen módon a bíróság már az első tárgyalást megelőzően is megismerheti, hogy melyek a jogvitában a vitás pontok és akár informális meghallgatás, szóbeli tárgyalás, vagy írásbeli előkészítés keretében a valódi kérdések ismeretében tudnak a „főtárgyalást” előkészíteni. Ezenkívül álláspontunk szerint célszerűtlen, hogy a bíróság az első tárgyalást megelőzően nem tudja írásban felhívni a feleket arra, hogy egészítsék ki nyilatkozataikat, illetve tisztázzák a tényállításaikat.

Álláspontunk szerint a japán előkészítési modellhez hasonló rendszer bevezetése lenne célszerű a magyar eljárásjogban, amelyből láthatjuk, kettő lehetőséget már a törvény jelenleg is megenged, és amelyet az írásbeli előkészítéssel lehetne kiegészíteni.

Ezenkívül, mivel az teljesen hiányzik a magyar eljárásjogból, meg kellene teremteni a jogszabályi feltételeit annak, hogy a felek és a bíróság ütemtervet állíthassanak össze, ha arra szükség mutatkozik. Ezt álláspontunk szerint a legbonyolultabb ügyekben célravezető csak alkalmazni.

A perelhúzóadás megakadályozásában álláspontunk szerint ugyanakkor Magyarországon nem csupán a jogalkotónak, de *a jogalkalmazónak is van valódi mozgáster*.²⁶ Ahogyan a stuttgarteri modellnél, vagy az 1980-as évek japán kísérleteinél láthat-

²⁶ „[A] törvényes lehetőségek teljes kihasználása, a kogens rendelkezések maradéktalan betartása biztosítja, hogy a bíróság a polgári pert ésszerű időn belül, sőt az esetek döntő többségében már az első tárgyaláson befejezhesse.” HAUPT Egon: „A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárási törvény alapján” *Magyar Jog* 2003/9. 552. „Megkérdeztem magamtól, hogy az immáron harminc esztendei bírói szolgálatom alatt a 'munkaeszközömmek' tekintett Polgári perrendtartás bármely szabálya hátráltatott-e engem valaha is az ügyek érdemi elbírálásában? Találkoztam-e olyan eljárási szabállyal, amely miatt az ügyet esetleg csak egy év elteltével fejezhettem be? Azt kellett válaszolnom, hogy nem.” SZÖKE Irén: „Hozzászólás a polgári perrendtartás legutóbbi módosításához” in PAPP Zsuzsanna (szerk.): *A magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU-jogharmonizáció* (Budapest: ELTE Eötvös 2003) 283. GÁSPÁRDY „know how”-ként tekint erre és ezzel kapcsolatosan azt fejti ki, hogy: „a 'tudni hogyan' mint a bíróság perbeli taktikájának megvalósítási módszere, ha létezik és jól funkcionál, valósággal látványos eredményeket képes felmutatni. Az eredmények jó része éppen a pertartam-rövidülésben mutatkozik meg. Jól szemléltetik az ilyen eredményeket az ún. stuttgarteri modellre vonatkozó összehasonlító adatok, hazai viszonylatban pedig azok a kutatások, amelyeknek eredményeit Imregh Géza tette közzé, mennyiségileg igazolva azt az elméleti álláspontot, amely a jó tárgyaláselőkészítéstől a pertartam csökkenését várta el. A polgári eljárásjog elméletének és főleg gyakorlatának égetően fontos, újszerű, de ritkán művelt fejlesztési irányáról van itt szó, vagyis a bírósági munkamódszerek összegyűjtéséről, analizálásáról, rendszerbe foglalásáról.” GÁSPÁRDY (2. l.) 29.

jük,²⁷ egy vállalkozó és innovatív bírói tanács elég ahhoz, hogy jelentős változásokat indítson el. Ehhez álláspontunk szerint arra lenne szükség, hogy a bíróság következetesen hívja fel az alperest az első tárgyalást megelőzően a védekezése alapjául szolgáló tények és bizonyítékok előterjesztésére. Ezt követően a bíróság informális megbeszélést, vagy „korai első tárgyalást” tartson, amelyikben az anyagi pervezetés eszközein keresztül a felekkel alaposan átbeszéli a jogvita részleteit és együtt azonosítják a tényállás vitás pontjait. Amennyiben a jogvita azonnal eldönthető, úgy a bíróság meghozza a döntését, amennyiben további előkészítésre van szükség, úgy annak elvégzéséről rendelkezik. A bíróságnak az ügy sajátosságaira tekintettel – a felek véleményének kikérésével – úgy kell kitűznie a következő tárgyalást (a törvényi határidőn belül), hogy azzal egyidejűleg „felhívja” a feleket, hogy a támadási és védekezési eszközeiket a jogi képviselővel eljáró felek esetében írásban, anélkül eljáró felek pedig a következő tárgyaláson szóban terjesszék elő. A bíróságnak tájékoztatni kell a feleket arról, hogy a nyilatkozataik megtételét követően le kívánja folytatni a bizonyítást, így az ekkor előterjesztett tényállítások, nyilatkozatok és bizonyítékok tekinthetők csak „a per állása szerint, a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben” történő előadásnak. Az ezt követően előterjesztett tényeket és bizonyítékokat a bíróságnak a Pp. 146. § (6) bekezdése alapján ki kell zárnia.

A „főtárgyaláson” megfelelő időt kell biztosítani a tárgyalási napon belül arra, hogy minden bizonyítást azon a tárgyaláson tudjon a bíróság felvenni. Ezek következetes alkalmazásával álláspontunk szerint a bonyolultabb ügyekben is hatékonyan azonosítható a tényállás és annak vitás pontjai. Ezt követően pedig már célzottan rendelkezhető el a bizonyítás.

Látnunk kell, hogy egy tanács sikere ösztönözheti a többi bíróságot, és akár katalizátora lehet a megfontolt és előkészített reformoknak is, ahogyan az Németországban, vagy Japánban is történt.

ÖSSZEGZÉS

Álláspontunk szerint a polgári igazságszolgáltatás a pertartamok vonatkozásában jelentős kihívások előtt áll, amelyet az elsődlegesen a budapesti bíróságokon tapasztalható, öt évnél hosszabb idő alatt lezárt elsőfokú eljárások is jól szemléltetnek. Ezekre egy új polgári perrendtartás teljes megoldást nem, de részsikereket kínálhat.

Amennyiben az új polgári perrendtartásban egyértelmű és konzekvens részletszabályokon keresztül érvényesülne a perkoncentráció elve és a bíróságnak meglennének azok az eljárási eszközei, hogy a pert mederben tartva a vitás anyagi jogi problémára tudjon koncentrálni, úgy valódi sikerek is elérhetők. Ehhez nem túl merev, de

²⁷ A stuttgarti modell eredményeiről bővebben lásd CZOBOLY Gergely: „A késedelmes eljárási cselekmények szankcionálása – Preklúziós rendelkezések a német polgári perrendtartás 1976. évi novellájában” in ÁDÁM Antal (szerk.): *PhD Tanulmányok 10.* (Pécs: PTE AJK Doktori Iskola 2011); a japán kísérlettel kapcsolatosan pedig bővebben lásd CZOBOLY Gergely: „Pergyorsító reformok Japánban” in FEKETE Balázs – HORVÁTHY Balázs – KREISZ Brigitta (szerk.): *A világ mi vagyunk magunk... Liber Amicorum Imre Vörös* (Budapest: HVG-ORAC 2014).

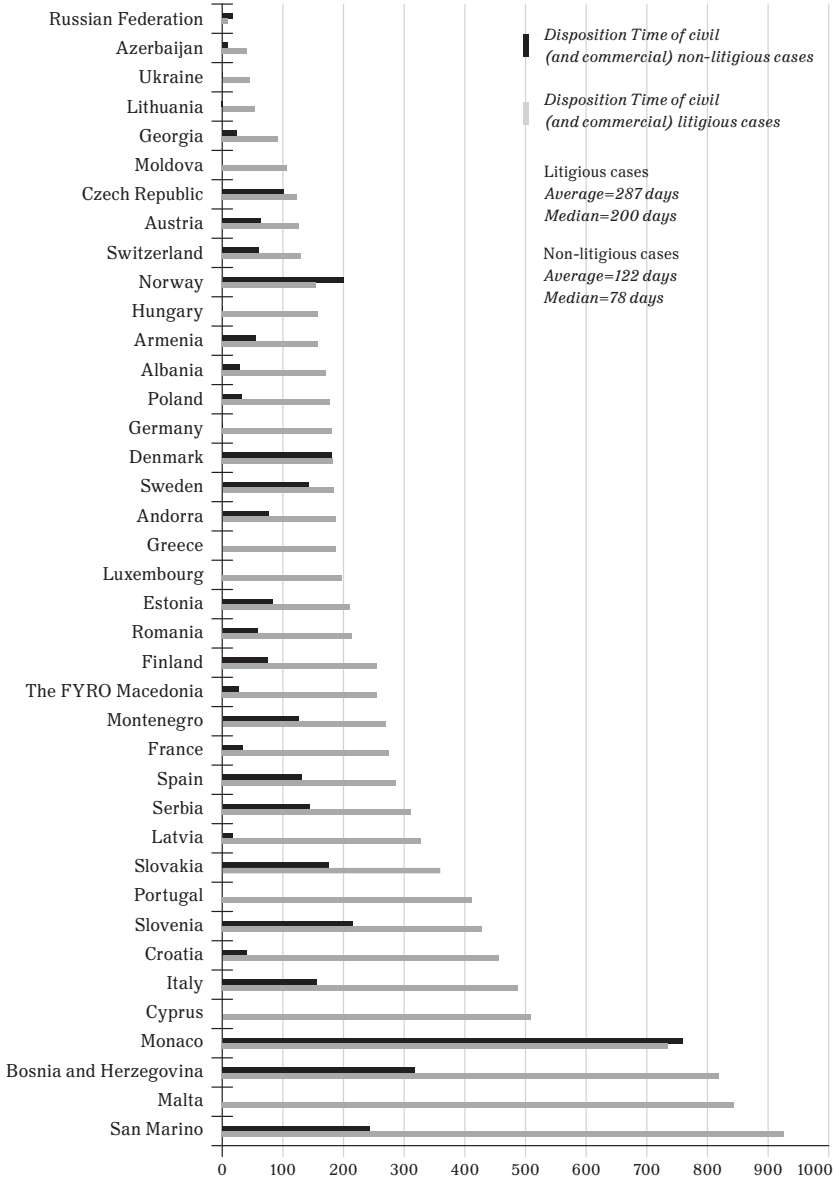
megfelelően szigorú és főként konzekvens preklúziós szabályok és hozzá kapcsolódó gyakorlat, valamint a perelhúzást megakadályozni képes anyagi pervezetési eszközök bevezetésére, egyúttal a felesleges és ellentmondásos szabályok megszüntetésére van szükség. Ezzel párhuzamosan szükséges a feleknek a felelősségét növelni a polgári perben, különösen a per lényegére vonatkozó információknak a per korai szakaszában való ismertetését tekintve. Nem lehet egy polgári pert hatékonyan lefolytatni, ha a felek visszatartják a releváns információikat és azokat folyamatosan csöpögtethetik a bíróság számára. Az ugyanis előfeltétele a per hatékony lefolytatásának, hogy a bíróság már a per korai szakaszában tudja, hogy melyek a vitás kérdések és azokat mivel kívánják a felek bizonyítani. Enélkül a per nem tervezhető. Harmadrészről szükséges a koncentrációt a tárgyalások kitűzésében és a bizonyítási eljárásokban is érvényesíteni. Nélkülözhetetlen, hogy a bíróságok a bizonyítási eljárásokat is koncentrálják és több tárgyalási nap szükségessége esetén is egymáshoz közeli időpontokra tűzzék ki a tárgyalásokat. Ezzel az igazságszolgáltatási rendszer egészét, valamint az egyes bírókat tekintve is erőforrásokat lehet megspórolni.

A polgári igazságszolgáltatás rendszere álláspontunk szerint úgy épül fel, mint a dominó. Amennyiben valamelyik elemét módosítjuk, az szükségképpen kihatással van a többire is. Egyetlen elem rossz működése is a teljes rendszer felborulását eredményezheti, ugyanakkor ahhoz, hogy az egész jól működjön, nem elegendő, hogy csak egyik eleme legyen megfelelő. Jelen tanulmány csak az eljárási kérdéseket vizsgálta behatóan, ugyanakkor annak tudatában, hogy a sikerhez más területeken is reformokra van szükség. Látnunk kell, hogy a perrendtartásra nem szabad csodaszerként tekinteni. Az önmagában nem képes a polgári igazságszolgáltatás valamennyi problémáját orvosolni. Ugyanakkor egy megfelelő perrendtartás hiányában más intézkedéseknek sem lesz valódi eredményük.

MELLÉKLETEK

1. melléklet

Figure 9.12. Disposition Time of litigious civil (and commercial) cases in 1st instance courts in 2010, in days (Q91)

Forrás: CEPEJ 2012, 185.

2. melléklet

Hány napon belül lehet egy szerződés követelését érvényesíteni?

	Ausztria	Egyesült Királyság	Francia.	Horvát.	Japán	Lengyel.	Magyar.	Német.	Szlovénia
2004	434	101	210	330	60	1000	365	154	1003
2005	374	288	75	415	60	1000	365	184	1003
2006	374	288	75	415	60	980	365	175	913
2007	342	229	331	561	242	980	335	394	1350
2008	397	404	331	561	316	830	335	394	1350
2009	397	404	331	561	316	830	335	394	1350
2010	397	399	331	561	360	830	395	394	1290
2011	397	399	331	561	360	830	395	394	1290
2012	397	399	331	561	360	830	395	394	1290
2013	397	399	390	572	360	685	395	394	1290
2014	397	437	395	572	360	685	395	394	1270

Forrás: World Bank – Doing Business 2014 (www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014)

3. melléklet

	Befejezett polgári ügy – Magyarország							Összes
	0–3 hó	3–6 hó	6–12 hó	1–2 év	2–3 év	3 év felett/ 2012-től 3–5 év	5 év felett	
Helyi bíróság – 2009	63 116 40,00%	44 684 28,32%	31 173 19,76%	13 520 8,57%	3 227 2,05%	2 051 1,30%	NA	157 771 100%
Megyei bíróság – 2009	4 518 33,69%	2 359 17,59%	2 477 18,47%	2 225 16,59%	1 009 7,52%	824 6,14%	NA	13 412 100%
Helyi bíróság – 2010	70 669 41,58%	48 779 28,70%	32 180 18,93%	12 819 7,54%	3 429 2,02%	2 078 1,22%	NA	169 954 100%
Megyei bíróság – 2010	5 104 34,85%	2 701 18,44%	2 569 17,54%	2 151 14,69%	1 112 7,59%	1 010 6,90%	NA	14 647 100%
Helyi bíróság – 2011	NA NA	NA NA	NA NA	NA NA	NA NA	NA NA	NA NA	NA NA
Megyei bíróság – 2011	5 238 35,08%	2 443 16,36%	2 748 18,40%	2 364 15,83%	1 053 7,05%	1 086 7,27%	NA	14 932 100%
Helyi bíróság – 2012	63 509 43,03%	40 600 27,51%	28 121 19,05%	10 945 7,42%	2 702 1,83%	1 302 0,88%	425 0,29%	147 604 100%
Törvényszék – 2012	4 792 37,27%	2 023 15,73%	1 942 15,10%	2 076 16,15%	1 000 7,78%	718 5,58%	307 2,39%	12 858 100%
Járásbíróság – 2013	61 507 42,5%	40 243 27,8%	27 370 18,9%	11 145 7,7%	2 883 2,0%	1 285 0,9%	450 0,3%	144 883 100%
Törvényszék – 2013	5 651 42,7%	1 839 13,9%	1 850 14,0%	1 648 12,5%	1 035 7,8%	822 6,2%	374 2,8%	13 219 100%
Járásbíróság – 2014	62 180 41,0%	41 420 27,3%	30 791 20,3%	12 259 8,1%	3 198 2,1%	1 355 0,9%	356 0,2%	151 559 100%
Törvényszék – 2014	7 153 45,7%	2 526 16,1%	2 334 14,9%	1 528 9,8%	862 5,5%	889 5,7%	373 2,4%	15 665 100%

Forrás: OBH Statisztikai Évkönyvek (www.birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztikai-evkonyvek)

4. melléklet

	<i>Helyi bíróság – elsőfokú polgári ügy</i>							<i>Összes</i>
	<i>0–3 hó</i>	<i>3–6 hó</i>	<i>6–12 hó</i>	<i>1–2 év</i>	<i>2–3 év</i>	<i>3 év felett/ 2012-től 3–5 év</i>	<i>5 év felett</i>	
<i>2009 – Baranya Megyei Bíróság illetékességi területén</i>	4 632	2 052	958	295	37	23	NA	7 997
	57,92%	25,66%	11,98%	3,69%	0,46%	0,29%	NA	100%
<i>2009 – Fővárosi Bíróság illetékességi területén</i>	12 715	11 401	10 189	5 227	1 256	884	NA	41 672
	30,51%	27,36%	24,45%	12,54%	3,01%	2,12%	NA	100%
<i>2010 – Baranya Megyei Bíróság illetékességi területén</i>	4 758	1 944	1 058	299	52	19	NA	8 130
	58,52%	23,91%	13,01%	3,68%	0,64%	0,23%	NA	100%
<i>2010 – Fővárosi Bíróság illetékességi területén</i>	1 6303	13 269	10 046	4 526	1 472	926	NA	46 542
	35,03%	28,51%	21,58%	9,72%	3,16%	1,99%	NA	100%
<i>2011 – Baranya Megyei Bíróság illetékességi területén</i>	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
<i>2011 – Fővárosi Bíróság illetékességi területén</i>	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
<i>2012 – Pécsi Törvényszék illetékességi területén</i>	3 016	1 618	1 007	361	60	14	2	6 078
	49,62%	26,62%	16,57%	5,94%	0,99%	0,23%	0,03%	100%
<i>2012 – Fővárosi Törvényszék illetékességi területén</i>	17 679	10 023	8 309	3 602	848	458	176	41 095
	43,02%	24,39%	20,22%	8,77%	2,06%	1,11%	0,43%	100%
<i>2013 – Pécsi Törvényszék illetékességi területén</i>	2 286	1 597	949	355	78	21	1	5 287
	43,2%	30,2%	17,9%	6,7%	1,5%	0,4%	0,0%	100%
<i>2013 – Fővárosi Törvényszék illetékességi területén</i>	18 207	10 474	7 475	3 303	893	412	196	40 960
	44,5%	25,6%	18,2%	8,1%	2,2%	1,0%	0,5%	100%
<i>2014 – Pécsi Törvényszék illetékességi területén</i>	2 002	1 417	1 062	358	87	14	0	4 940
	40,5%	28,7%	21,5%	7,2%	1,8%	0,3%	0%	100%
<i>2014 – Fővárosi Törvényszék illetékességi területén</i>	19 901	11 100	8 737	3 547	911	394	121	44 711
	44,5%	24,8%	19,5%	7,9%	2,0%	0,9%	0,3%	100%

Forrás: OBH Statisztikai Évkönyvek (www.birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztikai-evkonyvek)

5. melléklet

	<i>Megyei Bíróság (Fővárosi Bíróság) – elsőfokú polgári ügyek – befejezett</i>							
	<i>0–3 hó</i>	<i>3–6 hó</i>	<i>6–12 hó</i>	<i>1–2 év</i>	<i>2–3 év</i>	<i>3 év felett/ 2012-től 3–5 év</i>	<i>5 év felett</i>	<i>Összes</i>
<i>2009 – Baranya Megyei Bíróság</i>	244 47,01%	82 15,80%	98 18,88%	75 14,45%	15 2,89%	5 0,96%	NA	519 100%
<i>2009 – Fővárosi Bíróság</i>	1 363 24,70%	899 16,29%	1 155 20,93%	1 062 19,24%	534 9,68%	506 9,17%	NA	5 519 100%
<i>2010 – Baranya Megyei Bíróság</i>	231 41,70%	131 23,65%	99 17,87%	70 12,64%	16 2,89%	7 1,26%	NA	554 100%
<i>2010 – Fővárosi Bíróság</i>	1 825 29,61%	1 006 16,32%	1 129 18,32%	985 15,98%	597 9,69%	621 10,08%	NA	6 163 100%
<i>2011 – Baranya Megyei Bíróság</i>	178 36,48%	112 22,95%	105 21,52%	61 12,50%	21 4,30%	11 2,25%	NA	488 100%
<i>2011 – Fővárosi Bíróság</i>	1 998 31,18%	911 14,22%	1 264 19,73%	1 092 17,04%	496 7,74%	646 10,08%	NA	6 407 100%
<i>2012 – Pécsi Törvényszék</i>	121 32,97%	73 19,89%	58 15,80%	82 22,34%	24 6,54%	8 2,18%	1 0,27%	367 100%
<i>2012 – Fővárosi Törvényszék</i>	2 250 36,50%	963 15,62%	933 15,14%	935 15,17%	494 8,01%	401 6,51%	188 3,05%	6 164 100%
<i>2013 – Pécsi Törvényszék</i>	94 29,1%	82 25,4%	67 20,7%	46 14,2%	19 5,9%	15 4,6%	0 0%	323 100%
<i>2013 – Fővárosi Törvényszék</i>	3 200 45,1%	834 11,8%	963 13,6%	856 12,1%	543 7,7%	458 6,5%	239 3,4%	7 093 100%
<i>2014 – Fővárosi Törvényszék</i>	3 110 47,1%	818 12,4%	658 10,0%	767 11,6%	477 7,2%	518 7,8%	253 3,8%	6 601 100%
<i>2014 – Pécsi Törvényszék</i>	299 50,3%	113 19,0%	73 12,3%	70 11,8%	25 4,2%	13 2,2%	2 0,3%	595 100%

Forrás: OBH Statisztikai Évkönyvek (www.birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztikai-evkonyvek)